

HENKILÖKOHTAISTAMINEN

Henkilökohtaistamisessa tunnustetaan ja tunnustetaan opiskelijan aiempi osaaminen ja suunnitellaan, miten ja **mitä** uutta osaamista hän hankkii, miten osaaminen osoitetaan sekä **mitä** ohjausta, tukea tai mahdollisia erityisen tuen toimia opiskelija tarvitsee hänen elämäntilanteensa huomioiden. (OPH: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>)

- **Lakisääteinen:**

- Laki ammatillisesta koulutuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Lidp446382320>

- Asetus ammatillisesta koulutuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170673>

- **Yhteys rahoitukseen**

- **Dialogin merkitys** henkilökohtaistamisessa tärkeä!

- **Jatkuvaa**, päivitettävä koko koulutuksen ajan.

- Lisätietoa: <https://okm.fi/ammattikoulutus/henkilokohtaistaminen>

TAIn henkilökohtaistamisprosessi

TAI

HENKILÖKOHTAISTAMISEN PROSESSI 4.5.2021

HENKILÖKOHTAISTAMINEN

(varmistetaan opiskelijan yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukainen ura- ja tutkintosuunnittelu)

Opiskelija tekee **vastuuolettajan** kanssa tutkinnon/ koulutuksen perusteiden sekä opiskelijan uratavoitteiden ja tarpeiden mukaisia valintoja:

- tutkinto/koulutus (valma)
- osaamisala
- koulutuksen/ tutkinnon osat/ osa-alueet
- oppimisvalmiuksia tukevat opinnot (opva)
- oppimisympäristöt ja oppimisen tavat
- työelämässä oppimisen paikat

Wilma/opinnot, HOKS lomake F, I, K, M

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

(varmistetaan, että opiskelijan aikaisempi osaaminen vaikuttaa hänen tutkintokoulutukseensa)

Vastuuolettaja selvittää opiskelijan aikaisemman osaamisen ja tekee tunnistamisen johtopäätökset opiskelijan todistuksien ja keskustelun avulla sekä ohjaa tunnistamisen esitykset **opinto-ohjaajalle/arvioivalle opettajalle**/suoraan näyttöön.

Vastuuolettaja suunnittelee opiskelijan kanssa opinnot osaamisen tunnistamisen perusteella.

Wilma/opinnot, HOKS kohta E

Urasuunnitelma

(varmistetaan, että opiskelija saa tarvitsemansa tiedon ja ohjauksen työelämään ja jatko-opintoihin)

Vastuuolettaja ja opinto-ohjaaja

- keskustele opiskelijan kanssa hänen tulevaisuuden suunnitelmistaan

-varmistaa, että opiskelija saa riittävästi tietoa tutkinnosta ja ammattialasta sekä työelämästä

-tukee opiskelijan ammatillista verkostoitumista esim. koulutus- tai oppisopimuksella

-tukee opiskelijan siirtymistä joko jatko-opintoihin tai työelämään

Wilma/opinnot, HOKS kohta L

Ohjauksen tuen ja erityisen tuen suunnittelu

(varmistetaan, että opiskelija saa tarvitsemansa tuen)

Vastuuolettaja kertoo opiskelijalle ohjauksen ja tuen mahdollisuudet ja suunnittelee toimenpiteet sekä pyytää tarvittaessa **opinto-ohjaajan, kuraattorin tai erityisopettajan** mukaan suunnitteluun.

Wilma/opinnot, HOKS kohta G Wilma/Ohjaus ja tuki/Tukitoimet

Erityisopettaja laatii opiskelijan (ja huoltajan) kanssa erityisen tuen suunnitelman ja opastaa opettajia tukitoimien antamisessa.

Wilma/opinnot, HOKS kohta H

Osaamisen hankkiminen

(varmistetaan, että opiskelija hankkii tavoitteidensa mukaista osaamista)

Koko henkilöstö edistää opiskelijan osaamisen kehittymistä. **Vastuuolettaja** seuraa omia opiskelijoitaan ja puuttuu nopeasti jos opiskelija ei edisty.

Vastuuolettaja ohjaa opiskelijaa osaamisen hankkimiseen lähi-, etäopinnoissa, verkossa tai työelämässä. **Vastuuolettaja** ohjaa opiskelijaa soveltuvan työpaikan valinnassa. **Opinto-ohjaaja** osallistuu tarvittaessa ohjaukseen.

Wilma/opinnot, HOKS kohta F, K, M

Vastuuolettaja valitsee tarvittaessa opiskelunvalmiuksia tukevat opinnot opiskelijalle.

HOKS kohta I

Opettajat antavat opiskelijalle palautetta hänen osaamisensa kehitymisestä jatkuvasti.

Wilma/opinnot/ arviointi

Osaamisen osoittaminen ja arviointi

(varmistetaan, että opiskelijan osaaminen arvioidaan näytöissä tai muussa osaamisen osoittamisessa)

Arvioiva opettaja suunnittelee opiskelijan ja työpaikan kanssa näytöt, osallistuu arviointikeskusteluun ja kirjaa arvioijien yhteisen arviointipäätöksen Tutkinnon osan arviointi -lomakkeelle ja Wilmaan.

Wilma/opinnot, HOKS kohta J, K

Vastuuolettaja laatii allekirjoittaa opiskelijan kanssa HOKS:n 2 kk kuluessa opintojen alkamisesta ja seuraa sen toteutumista säännöllisesti sekä käy HOKS-keskustelut. HOKSia päivitetään jatkuvasti (esim. tuen suunnitelmat, koso/opso, näytöt, arviointi, poissaolot, opintojen edistyminen, palautteen antaminen).

TAI

Mitä tarkoittaa käytännössä?

Opiskelijalle suunnitellaan ja toteutetaan **yksilöllinen opiskelupolku, koska**

- Opiskelijoilla on **erilaisia tavoitteita, hän voi** suorittaa:
 - koko tutkinnon
 - tutkinnon osan
 - tutkinnon osia
- Osaamisen hankkimiseen **tarvittava aika vaihtelee**. Siihen vaikuttavat esimerkiksi:
 - opiskelijan aikaisemmin hankkima osaaminen
 - oppimisvalmiudet
 - mahdollisuudet opiskella loma-aikoina
- **Opiskelupaikat ja -tavat vaihtelevat:**
 - oppilaitoksessa
 - työpaikalla
 - verkkoympäristössä

Miksi HOKS laaditaan?

- Opiskelija tietää **miten, milloin ja missä** hän suorittaa tutkinnon.
- Opiskelija **saavuttaa tavoitteensa**. Hänellä on hyvät **valmiudet** työelämään, jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen.
- Opiskelijan kanssa tunnistetaan ja tunnustetaan jo **hankittu osaaminen** sekä sovitaan **toimenpiteet puuttuvan osaamisen hankkimiseksi** ja saavutetun osaamisen **arvioimiseksi**
- **HOKS on käytännön työväline**
 - Tehdään opiskelijan yksilöllinen opiskelupolku näkyväksi.
 - Auttaa **opettajaa** seuraamaan opiskelijan **tutkinnon suorittamisen etenemistä**.
 - Auttaa opoa ja muuta tukitiimiä opiskelijan **opintojen ohjaustyössä**.
 - Helpottaa **koulutuksen järjestämistä**.
 - Vastaa **työelämän osaamistarpeisiin**.

Miten HOKS laaditaan ja päivitetään

- HOKS-lomake on **prosessin yksi osa**
- Vastuopettaja käy opiskelijan kanssa keskustelun **2 kk:n kuluessa** opintojen alkamisesta.
- Keskustelussa **vastuopettaja kirjaa** Wilmaan opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman HOKS –lomakkeelle.
- Vastuopettaja **tulostaa ensikertaisen HOKS-lomakkeen, vastuopettaja ja opiskelija allekirjoittavat** sen. Vastuopettaja vie ryhmän lomakkeet **arkistoitavaksi opintotoimistoon**.
- Henkilökohtaistamista **jatketaan koko opiskelun ajan** ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Päivitetyt HOKS –lomakkeet tallennetaan Wilmaan sähköisenä.

Dialogin merkitys HOKS prosessissa

Hyvä vuorovaikutus ja yhteistyö opiskelijan ja opettajan välillä kannustaa opiskelijaa oppimaan

- **Opiskelijan kohtaaminen aidosti on tärkeää**, ei vain muutosten ja sopimusten kirjaus
- **Opettajan on tärkeää tuntea opiskelija ja hänen tavoitteensa**, erityisesti vastuuopettajan
- **TAI on kaikkien oppilaitos – jokainen on erityinen**

Esimerkkejä, joissa HOKS päivitetään:

- Aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
- Koulutussopimuksen tai oppisopimuksen laadinta ja mahdolliset muutokset
- Ohjauksen/tuen tarve ja toimenpiteet
- Erityisen tuen/ suunnitelman muutokset ja toimenpiteet
- Opinnot eivät etene suunnitellusti
- Poissaolot
- Merkittävä elämäntilanteen muutos
- Opiskeluoikeuden muutokset, esim. opintojen keskeytys ja suunnitelma opintojen jatkamisesta
- Urasuunnitelman päivittäminen

Amispalautekysely

- Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalautteen avulla seurataan opiskelijoiden tyytyväisyyttä koulutuksen järjestämiseen ja sen vaikuttavuuteen.
- **Lakisääteinen kysely**, johon opiskelija vastaa kaksi kertaa opintojensa aikana:
 - opintojen **aloitusvaiheessa**: 30 vrk kuluessa ensikertaisen HOKSin hyväksymisestä
 - opintojen **päätövaiheessa**: 30 vrk kuluessa viimeisestä näytöstä
- Valtakunnalliset tulokset raportoituvat tilastomuodossa avoimesti kaikille **Vipunen.fi** – opetushallinnon tilastopalvelussa. Raportit löytyvät polusta Ammatillinen koulutus > Opiskelijapalaute.
- Lisätiedot Laatukäsikirja/ Opintojen ohjaus/ Amispalaute-ohjeita opettajalle

HOKS lomake Wilmassa

- A) Opiskelijan tiedot
- B) HOKS laadinta-, hyväksyntä- ja päivitystapahtumat
- C) Suoritettavan tutkinnon/koulutuksen tiedot
- D) Lähtötaso
- E) Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen**
- F) Tutkintokoulutuksen ja muun tarvittavan ammattitaidon hankkiminen**
- G) Ohjaus ja tuki
- H) Erityinen tuki
- I) Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot
- J) Näyttöjen ajankohdat sisällöt, näyttöympäristöt, näyttöjen järjestäjät ja arvioijat
- K) Yhteisten tutkinnon osien osaamisen osoittaminen, jos niitä ei osoiteta ammatillisten näyttöjen yhteydessä sekä erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisessa koulutuksessa annetun lain 64§:n 2 momentin mukainen osaamisen arvioinnin mukauttaminen ja yksilöllinen osaamisen arviointi
- L) Urasuunnitelma
- M) Työpaikalla järjestettävä koulutus

HOKSin kohta E:

OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

- Opiskelijan todistukset tallennetaan ja nimetään Wilmaan HOKSiin liitteiksi.
- Vastuupettaja tarkistaa alkuperäiset todistukset ja kirjaa osaamisen tunnistamisen johtopäätökset HOKSin kohtaan E.
- Osaamista tunnustetaan säädösten, määräysten ja ohjeiden mukaan. Osaaminen tunnustetaan **alkuperäisten** arvosanojen mukaisesti.
- **HOKS-keskustelussa sovitaan mitä tunnustetaan!!**

HOKSin kohta F:

TUTKINTOKOULUTUKSEN JA MUUN TARVITTAVAN AMMATTITAIDON HANKKIMINEN

- Opiskelija voi hankkia osaamista pääasiassa kolmella eri tavalla:
 - **Lähiopetuksessa** osallistumalla koulussa oppitunneille
 - **Suorittamalla opintoja verkossa** (esim. Aavo, Moodle, Teams, eTAI, Oppimo, Digioppimo/Sote)
 - **Työelämässä**
- Wilman HOKS lomakkeeseen kirjataan osaamisen hankkimistapa (**kohta F, rasti tärkeä**)

HOKSin päivitys tärkeää

HOKSiin kirjataan:

- kaikki muutokset opinnoissa ja valinnoissa tutkinnon osissa ja osa-alueissa
- sovitut ja toteutuneet tukitoimet ja niiden toimenpiteet
- päivitys tulisi tehdä aina kun joku olennaisesti muuttuu, esim. kun opiskelija siirtyy oppisopimusopiskelijaksi, vaihtaa tutkinnon osia/osaa, siirtyy tukitoimien piiriin
- opiskelijan kohtaaminen aidosti on tärkeää, ei vain muutosten ja sopimusten kirjaaminen

HOKS Dokumentointi

Päivämäärä	Aihe (valikosta) *	Opettaja *	Sovitus asiat
16.08.2018	Laadinta	Työläjärvi Ta	
03.09.2018	Ensikertaine	Työläjärvi Ta	
24.10.2018	Huoltajan ki	Työläjärvi Ta	Keskusteltu erityisen tuen tarpeesta yhdessä huoltajan kanssa.
31.10.2018	Päivitys	Työläjärvi Ta	Lisätty erityisen tuen suunnitelma.

0 / 20000

Tutkinnon rakenne

Ammatillinen perustutkinto 180 osp

- **Ammatilliset tutkinnon osat, 145 osp**
- **Yhteiset tutkinnon osat, 35 osp**
 - viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen
 - matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen
 - yhteiskunta- ja työelämäosaaminen

ePerusteet – palvelusta löydät kaikkien tutkintojen perusteet: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi>

TAIn nettisivuilla: [https://www.turkuai.fi/turun-ammatti-instituutti/koulutukset/ammattilliset-tutkinnot/ammattillisten-tutkintojen-rakenne](https://www.turkuai.fi/turun-ammatti-instituutti/koulutukset/ammatilliset-tutkinnot/ammattillisten-tutkintojen-rakenne)

Mitä opettajan pitää tietää tutkinnonperusteista

- Tutkinnon muodostuminen pitää tuntea, että voi ohjata opiskelijaa opintojen valitsemisessa:
 - **Tutkintonimike/-nimikkeet**
 - Mitkä ovat **pakolliset tutkinnon osat**
 - Mitä **valinnaisia tutkinnon osia** on tarjolla
 - Mitkä ovat tarjottavat tutkinnon **osaamisalat**
 - YTOt: Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen = tutkinnon osa; Matematiikka ja matematiikan soveltaminen = osa-alue; Matematiikan perusteet = opinto

Lisäksi vastuuopettajan on tunnettava yksikön aikataulut esim. minne työelämäjaksot ja näytöt eri tutkinnon osissa sijoittuvat sekä opiskelijan henkilökohtaisen opintopolun aikataulut/opintojen aikataulut

Osaamisen hankkiminen

- Vastuuopettajan on tärkeää tuntea hyvin opiskelija ja hänen tavoitteensa.
- Osaamista hankitaan **erilaisissa oppimisympäristöissä** - työpaikalla, oppilaitoksessa ja myös virtuaalisissa ympäristöissä.
- HOKS-keskustelujen perusteella sovitaan yhteistyössä opiskelijan kanssa mikä osaamisen hankkimisen tavoista sopii opiskelijalle parhaiten ja auttaa häntä tavoitteiden saavuttamisessa.
- Useimmiten nuoret, yhteishaun kautta opiskelemaan tulleet osallistuvat lähiopetukseen ja jatkuvan haun kautta opiskelupaikan saaneille joku muu tapa voi sopia paremmin.
- Kaikissa ammatillisissa opinnoissa **huomioidaan myös aiemmin hankittu osaaminen.** Opinnoissa keskitytään puuttuvan osaamisen hankkimiseen - **opiskelija opiskelee vain sitä, mitä ei vielä osaa. Siksi tutkinnon tai muun koulutuksen suorittamiseen tarvittava aika voi vaihdella yksilöllisesti.**

Valintojen tekeminen

- Tutkinnon osien valintojen tekemisen apuna voi käyttää esim.:
 - ePerusteita
 - Tutkintokohtaisia kaavioita
 - Koulutussuunnitelmaa
 - TAI opinnot -työkalua <https://tai-opinnot.edu.turku.fi/>
- Tai opinnot- työkalua voi opiskelija käyttää itsenäisesti miettiessään valintoja. Työkaluja voidaan myös käyttää apuna HOKS-keskusteluissa, kun suunnitellaan opiskelijan opintopolkua.
- Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen näkyy valintoina opiskelijan Opinnot välilehdellä.
- Ohje laatukäsikirjassa ja Wilman ohjeissa - Opiskelijan opinnot välilehti
- [opinnot.pdf \(turkuai.fi\)](#)

Opinnot välilehti

Yrkesinriktade examensdelar 145 kp		20	1	otsikko		
Asiakaspalvelu		4	20	1	ammatillinen	Granlund Tina
Kundservice 1		S	2	ammatillinen	Bärg Tove	
Kundservice 2		S	2	ammatillinen	Bärg Tove	
Asiakaspalvelu suomeksi		S	2	ammatillinen	Laine Eija	
Customer service		S	2	ammatillinen	Sandberg André	
Hygienkunnande		S	2	ammatillinen	Heinonen Carina	
Marknadsföringens grunder		S	2	ammatillinen	Granlund Tina	
Produktkunskap		S	2	ammatillinen	Ristimäki Jana	
Introduktion till studiemiljön			2021	2	ammatillinen	
Tuloksellinen toiminta			2022	20	1	ammatillinen
Kalkylering			2022	2	ammatillinen	
Företaget som en del av samhällsekonomi		S	2	ammatillinen	Laine Eija	
Kassaplanering			2022	2	ammatillinen	
Att läsa och förstå företagsekonomiska rapporter			2022	2	ammatillinen	
Olika affärsmodeller			2022	2	ammatillinen	
Kassaplanering och olika affärsmodeller i Excel			2022	2	ammatillinen	
Rapportering och presentation			2022	2	ammatillinen	
Tuloksellisen toiminnan suomea			2022	2	ammatillinen	
Resultatinriktad verksamhet på engelska			2022	2	ammatillinen	
Työyhteisössä toimiminen			2021	15	1	ammatillinen
Fungerande arbetsmiljö		S	2	ammatillinen	Laine Eija	
Dokumenthantering		S	2	ammatillinen	Bärg Tove	
Neuvottelutaidot		S	2	ammatillinen	Lindström Suvi	
Presentationsprogram		S	2	ammatillinen	Sandberg André	
Förhandlingsteknik			2021	2	ammatillinen	
Kirjanpito				30	1	ammatillinen
Månadsbokföring 1				2	ammatillinen	
Månadsbokföring 2				2	ammatillinen	
Tabellkalkylering 1				2	ammatillinen	
Tabellkalkylering 2				2	ammatillinen	
Tabellkalkylering 3				2	ammatillinen	
Taloushallinnon suomi 1				2	ammatillinen	
Taloushallinnon suomi 2				2	ammatillinen	
Logistiikkapalvelut			2022	15	1	ammatillinen
Handelns logistik			2022	2	ammatillinen	
Kaupan ketjuliiketoiminta			2022	2	ammatillinen	
Logistik på engelska			2022	2	ammatillinen	
Logistik i butiken			2022	2	ammatillinen	
Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto				30	1	ammatillinen
Marknadskommunikationens olika former				2	ammatillinen	
Finska i marknadskommunikation				2	ammatillinen	

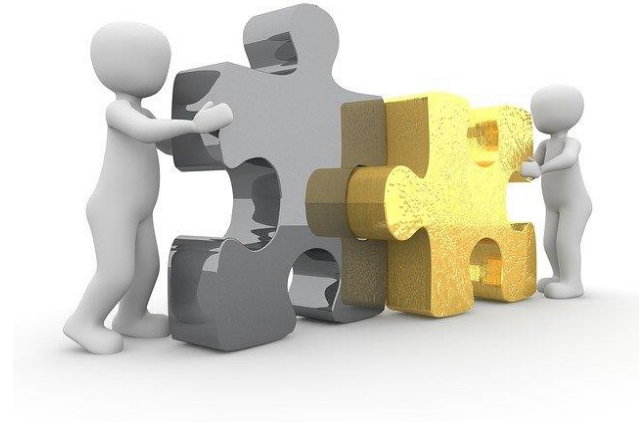
Yhteiset opinnot Wilmassa

Gemensamma examensdelar 35 kp	22	1	otsikko			17	1yhteinen
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen							
Kommunikation och interaktion på modersmålet, svenska	4	4		2	tunnustaminen ennen		
Modersmål 1						3	Yhteinen
Modersmål 2						3	Yhteinen
Kommunikation och interaktion på modersmålet, svenska, val	5	1		2	tunnustaminen ennen		
Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, f	4	2		2	Yhteinen		Lindström Suvi
Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, v	3	1		2	tunnustaminen ennen		
Kommunikation och interaktion på ett främmande språk, enge	3	3		2	tunnustaminen ennen		
Engelska 1						3	Yhteinen
Engelska 2						3	Yhteinen
Kommunikation och interaktion på ett främmande språk, enge	5	2		2	tunnustaminen ennen		
Verksamhet i den digitala miljön	4	2		2	tunnustaminen ennen		
Verksamhet i den digitala miljön, valbar	4	1		2	tunnustaminen ennen		
Konst och kreativt uttryck	4	1		2	tunnustaminen ennen		
Conversational English, valbar	2022	2		2	Yhteinen valinnainen		
Powerpoint fortsättningskurs, valbar	2022	2		2	Yhteinen valinnainen		
Tangentbordsteknik, valbar		1		2	Yhteinen valinnainen		
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen							
Matematik och tillämpad matematik				2021	4	2	Yhteinen
Matematik 1	3	3	Yhteinen				Ristimäki Jana
Matematik 2						3	Yhteinen
Matematik och tillämpad matematik, valbar	2	1		2	tunnustaminen ennen		
Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av dem				2021	2	2	Yhteinen
Handelsmatematik, valbar	2022	2		2	Yhteinen valinnainen		
Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen							
Att verka i samhället och som medborgare				2021	2	2	Yhteinen
Att verka i arbetslivet		3	2	2	Yhteinen		Bärg Tove
Att verka i arbetslivet, valbar						2	Yhteinen valinnainen
Färdigheter i studie- och karriärplanering				2021	1	1	Yhteinen
Företagsamhet och företagarinriktad verksamhet				2021	1	1	Yhteinen
Företagsamhet och företagarinriktad verksamhet, valbar						2	Yhteinen valinnainen
Upprätthållande av arbetsförmågan och välbefinnandet				2021	2	2	Yhteinen
Upprätthållande av arbetsförmågan och välbefi	4	1	2	2	Yhteinen valinnainen		Elo Annelea
Främjande av hållbar utveckling		3	1	2	tunnustaminen ennen		
Främjande av hållbar utveckling, valbar						2	Yhteinen valinnainen
Aktiv idrottare		3	2	2	Yhteinen valinnainen		
Idrottare i utvecklingsskede		3	2	2	Yhteinen valinnainen		
Idrottare		3	2	2	Yhteinen valinnainen		
Välstånd från motion, valbar		2	2	2	Yhteinen valinnainen		

YHTEISTYÖSSÄ

Opettaja ei ole yksin, apuna ovat

- Opinto-ohjaajat
- Erityisopettajat
- Muut opettajakollegat
- Koulutuspäällikkö
- Opintosihtööri
- Tukitiimiläiset (kuraattori, opintopsykologi, terveydenhoitaja)

Täsmennetään
tavoite ja
suunnitellaan
miten se
saavutetaan

Tunnistetaan ja
tunnustetaan
osaaminen

Hankitaan
puuttuva
osaaminen

Osoitetaan ja
arvioidaan
osaaminen

KIITOS!

HOKS

- Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (laki ammatillisesta koulutuksesta 44 §), johon kirjataan yksilöllisesti:
 - aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
 - puuttuvan osaamisen hankkimisen suunnittelu
 - osaamisen osoittaminen ja arviointi
 - tarvittavat ohjaus- ja tukitoimet
- Koulutuksen järjestäjä vastaa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä.
- Suunnitelman laadintaan osallistuu aina opiskelija, työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen osalta myös työnantaja tai työpaikan edustaja. Tarvittaessa myös muut koulutukseen ja ohjaukseen osallistuvat tahot. Em. osapuolet myös hyväksyvät HOKSin ja sen päivitykset.

